

ПОЕТИКА ПОЛІСЬКОГО ЕТНОГРАФІЗМУ В ТВОРЧОСТІ ВІКТОРА ЛАЗАРУКА: ОБРАЗНО-СТИЛЬОВИЙ ВИМІР

POETICS OF POLISH ETHNOGRAPHY IN THE WORK OF VIKTOR LAZARUK: IMAGE-STYLISH DIMENSION

Семенюк І.В.,
0009-0000-1678-2754

*аспірант кафедри української літератури
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

У статті досліджено специфіку художнього втілення поліського етнографізму в творчості Віктора Лазарука та його образно-стильове вираження. Поетика «поліського тексту» В. Лазарука ґрунтується на максимально широкому представленні повсякденного життя мешканців регіону, яке знаходиться в центрі уваги поета. Йдеться передусім про щоденні заняття, предмети побуту, елементи обрядовості, поведінку, звички, риси менталітету поліщуків, особливості їхньої говірки тощо. Проаналізовано вірші поета зі збірок «Музика верховіть» (1966), «Озерний дзвін» (1982), «Глаголи землі» (1987), «Літораль» (1990), «Отрок Осінь» (2005), якими автор демонструє художню майстерність у відтворенні «поліського світу», художньо моделює його в усіх деталях етнографічного буття. Змальовуючи традиційні заняття поліщуків (косовицю, мисливство, рибальство, збирання грибів), предмети щоденного вжитку, об'єкти живої природи, задіяні в цих процесах, поет удається до деталізації, персоніфікації, звуконаслідування, чим посилює відчуття реальності «поліського тексту». Знаками минулого часу виступають у Лазарука традиційні побутові речі (віз, цін), заняття (млинарство), інші важливі маркери традиційного поліського світоустрою (наприклад, хутори). Мисливство і рибальство показані як священні ритуальні дієства, в яких важливу роль відіграє сама природа, а присутність людини створює ефект екзистенційної напруги. Календарні та родинні обряди і ритуали (колядування, весілля) надають побутовим описам більшої святковості, урочистості, уводять їх у контекст обрядово-звичаєвої практики поліщуків. Змальовуючи ментальний портрет місцевого жителя, автор підкреслює його обумовленість історичним і соціальним контекстом, усвідомлене розуміння своєї національної ідентичності.

Ключові слова: Віктор Лазарук, «поліський текст», етнографізм, поетика, образно-стильовий вимір.

The article examines the specifics of the artistic embodiment of Polissya ethnography in the work of Viktor Lazaruk and its figurative and stylistic expression. The poetics of V. Lazaruk's "Polissya text" is based on the broadest possible representation of the daily life of the inhabitants of the region, which is the focus of the poet's attention. This primarily concerns everyday activities, household items, elements of ritual, behavior, habits, features of the Polishchuk mentality, peculiarities of their dialect, etc. The poet's poems from the collections "Music of the Verkhovits", "Lake Bell", "Verbs of the Earth", "Litoral", "Autumn Youth" are analyzed, with which the author demonstrates artistic skill in recreating the "Polissya world", artistically modeling it in all the details of ethnographic existence. Depicting the traditional occupations of the Polishchuk people (haymaking, hunting, fishing, mushroom picking), everyday objects, and objects of living nature involved in these processes, the poet resorts to detailing, personification, and onomatopoeia, thereby enhancing the sense of reality of the "Polissya text." Traditional household items (cart, flail), occupations (milling), and other important markers of the traditional Polissya world order (for example, hamlets) serve as signs of the past in Lazaruk artwork. Hunting and fishing are shown as sacred ritual actions in which nature itself plays an important role, and the presence of a person creates the effect of existential tension. Calendar and family rites and rituals (carol singing, weddings) give everyday descriptions greater festivity and solemnity, and introduce them into the context of the ritual and customary practice of the Polishchuk people. Depicting a mental portrait of a local resident, the author emphasizes his conditioning by the historical and social context, a conscious understanding of his national identity.

Key words: Viktor Lazaruk, "Polissya text", ethnography, poetics, figurative and stylistic dimension.

Постановка проблеми. Художній світ творів, що мають локальну прив'язку, великою мірою визначає етнографічний складник. Відтворюючи елементи традиційного побуту, культури, обрядовості певного регіону, письменник передає місцевий колорит, занурює читача в атмосферу живої дійсності, притаманної його краю. З-поміж поетів, що репрезентують «поліський текст», найбільше вирізняється постать Віктора Лазарука. Поетика його творчості ґрунтується на максимально широкому представленні повсякденного життя мешканців регіону, яке знаходиться

в центрі уваги автора. Йдеться передусім про повсякденні заняття, предмети побуту, елементи обрядовості, поведінку, звички, риси менталітету поліщуків, особливості їхньої говірки тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання етнографічних параметрів художнього твору розглядали І. Денисюк, М. Ільницький, М. Лаюк, Н. Лисенко, В. Моренець, О. Наливайко, О. Сидорчук, Л. Тарнашинська та ін. На виняткову роль етнографізму в поезії В. Лазарука вказувало багато дослідників. За словами В. Лиса, творчість поета «буквально пройнята Волинню, її приро-

дою, історією, народними легендами і повір'ями» [8, с. 116]. М. Петренко вважає, що «поміж іншими волинськими літературами, також закоханими в рідну землю, рівного самовіддачею з Віктором Лазаруком немає. <...> Бо він справді належить цій землі, любить її і кривавиться її бідами, бажає возвеличити все краще в ній...» [10, с. 142–143]. Цю думку розвивають Л. Богуславець, І. Голуб та О. Шевчук, підкреслюючи зв'язок поета з традиціями рідного краю: «Волинський поет. Плоть від плоті свого народу, селянський син, який все своє життя переймався його горем, згубами й радощами» [1, с. 144]. І далі: «...принципово головне в його творчості – правдиве слово про батьківщину, Волинь, її минуле й сучасне, про народ її, природу, життя» [1, с. 145]. Волинським бардом назвав В. Лазарука І. Денисюк [2, с. 294]. На думку вченого, «Віктор Лазарук глибоко вкоринився в історію й сьогочасну культуру не лише Волині, а й усієї соборної України» [2, с. 306].

Попри принагідні зауваги, етнографічний складник творчості поета поки що не став предметом спеціального вивчення. Вважаємо, що таке дослідження важливе не лише в контексті регіональних особливостей художньої творчості автора, але й для з'ясування її художньої природи.

Мета статті – з'ясувати специфіку художнього втілення поліського етнографізму в творчості Віктора Лазарука та його образно-стильове вираження. **Об'єкт дослідження** – поетичні збірки «Музика верховіть» (1966), «Озерний дзвін» (1982), «Глаголи землі» (1987), «Літораль» (1990), «Отрок Осінь» (2005).

Виклад основного матеріалу. Своє життєве й літературне кредо Віктор Лазарук сформулював ще на початку творчого шляху такими поетичними рядками: «Якого щастя більше треба, / Як жити в рідній стороні?» [7, с. 15]. Рідна земля стає для нього об'єктом молитви й поклоніння, а відречення від неї – тяжким неоправним гріхом: «І я молюсь, мов до ікони, / До ранків росяних твоїх, / Бо не любить тебе ніколи – / То перед Богом тяжкий гріх» [7, с. 15].

Образ Полісся як малої батьківщини, «доми» у віршах Віктора Лазарука прописаний передусім через його особисте сприйняття, яке своїм корінням сягає дитячих вражень: «Падають промені косо. / Клуня. М'яка солома. / Батько клепає косу. / Значить, я вдома? Вдома» [4, с. 221]. Усі інші деталі сільського побуту і повсякденного життя (півень на плоті, підкови коней, корови, покоси, стоги) не лише підсилюють сприйняття образу домівки, а й ведуть до формулювання важливої ментальної риси селянина-поліщука – розуміння

праці як необхідної умови життя: «Так, я сьогодні вдома, / Де за найбільше муку / Кожен вважа не втому – / Сісти, ісклавши руки!» [4, с. 221].

Ретроспективний погляд на Полісся помітний і в інших творах автора – «Моє Полісся», «В неділю» та ін. У вірші «Моє Полісся» на це вказує застаріла лексика, дієслівні форми минулого часу та елегійна настроєвість: «Відблискотіло косами, серпами, / Відгупало ціпами з сивих клунь, / В полукіпках знялось за журавлями, / Відплакало в болоті, наче лунь. // У досвітки возами відрипіло / Сермяжно-личакове, прастаре... / За кладками той слід осиротілий, / За лірником сліпим з поводирем» [3, с. 7]. Ніби вихопленими із дитячої пам'яті, а тому фрагментарними постають спогади минулого у таких рядках: «Пущання. Застілля. І сусіди. / Дрібно й хрипко рипає гармонія» [7, с. 30].

З-поміж усіх сільськогосподарських занять поліщуків Віктор Лазарук найбільше вирізняє косовицю. Деталі цієї традиційної для Полісся справи описано у вірші «Пісня коси на світанку» зі збірки «Отрок Осінь». Тут художньо відтворено всі етапи косовиці – підготовка, виїзд на косовицю, робота косарів, повернення фурами додому, зведення сіна до клуні. Поет фіксує основний сільськогосподарський реманент, задіяний у цьому процесі – мантачка, «драбинястий віз», оглоблі, клепані коси, граблі. Не менш важливі й деталі живої природи, без яких косовиця втрачає свою привабливість: це і «качва в комишах», і барвисті трави, і «дощ по плесу». Поет майстерно відтворює працю косарів, які нагадують музикантів: «Як музики троїсті, грають ранок на травах барвистих! Як веселики в небі над бором, без перекуру гострять коси» [7, с. 175]. Вражає авторське занурення у стан природи, з яким зливаються звуки коси: «Шах-шах-шах! Шаленіє качва в комишах! І співає коса, і світає душа» [7, с. 174]. Косовиця тут постає не лише одухотвореною, а й персоніфікованою: «Косовиця! Косовиця гаряча їде на зеленій фурі, мовби молодиця на мальованому куфрі» [7, с. 176]. Вона показана частиною ритуально-міфологічного світу поліщука, в якому важливу роль відіграють вірування («Наче жриця в тотемнім намисті із яєчок цариці вужів – косовиця!»), молитва («Отче наш, иже еси на небесах да святитися имя Твое!»), народні міфологічні уявлення (Коляда, Водоляна, Див) та народна пісня («Косарі косять, вітьор повіває, / Зелена трава на покоси лягає...»).

Традиційні побутові речі (як-от, віз, ців) у віршах Віктора Лазарука виступають знаками минулого часу, що викликають ностальгію та відчуття

втраати чогось важливого для людини. Так, у вірші «Віз», малюючи побутову сільську картину в пору косовиці, поет передає важливість цієї господарської пори в житті поліщука через розгорнутий предметний ряд: клуня, що чекає на сіно; покоси, якими «босоніж / Йде косовиця стомлена до сіл»; коні, перевесла, колоски, собака, «біла хата» [3, с. 8]. Опозиційними тут постають віз як жива (олюднена) річ (він навіть наділений людською мовою) і КамАЗ, що є неживим (механічним) предметом. Автор наголошує, що в техногенному світі машини неминуче витісняють традиційні предмети й механізми: «Усе минає. Й він тепер мина. / Реве прогрес, притисши до обочин» [3, с. 8].

У вірші «Ціп», використовуючи різну амплітуду темпоритму, поет вдало відтворює динаміку процесу обмолоту зерна. Мова твору – від третьої та першої особи (самого ціпа) – допомагає передати всі деталі цього важливого для поліщука процесу праці, який завершував хліборобський цикл вирощування хліба. Як і в попередньому творі, тут постає широкий предметний ряд, що допомагає унаочнити змальовану автором картину сільськогосподарської праці: «Голими ходили на току ціпи», «Обертали обмолочені снопи», «Вигинали спини шкарубкі ціпильна», «Витягали шії капиці з сириці» [3, с. 9]. Для відтворення часового контексту, в якому ціп був важливим знаряддям праці, автор удається до застарілої лексики на позначення суспільних станів: «маршалкам, хорунжим і райцям», «Воєводи, каштелянам, / Польному й коронному гетьманам», «Військовому кварцяному», «Підстаростам, підкорміям, підчашим» [3, с. 9]. Ці номінації у поєднанні із назвами традиційних страв, у яких використовувалося жито («на кутю», «на паску», «на похідний куліш», «на калачі», «На вареники, на книші», «на затірку й квашу»), створюють відповідний соціально-етнографічний колорит. Сприяє цьому й народнописаний лад вірша, що нагадує народні приспівки до танцю. Традиційну поліську страву згадано також у вірші «Наш дім»: «Черпаємо з човна веселого ботвиння / З м'якого комишу, із листя і зела» [3, с. 15].

У вірші «Млини» йдеться про існування на Поліссі великої кількості водяних млинів та розвинуте млинарство, яке не лише задовольняло потреби місцевого населення в муці, але й служило основою інших промислів – сукновальства, добування руди. Історичну довідку про це поет дає в ремарці, де, зокрема, зазначено: «В 1899 році у Волинській губернії працювало 64 парових і 376 водяних млинів. <...> Нині на Волині немає

жодного водяного млина, правда, вони продовжують жити в назвах сіл» [7, с. 74]. У самому вірші автор констатує важливість цього поліського промислу («Була ріка за сукновальню, / За рудню, жорна вікові») та його втрату в новітню пору («Стоять у черзі за мукою / Твої мірошники в містах» [7, с. 74]).

Тривалий час оберегами сільської традиційно-побутової культури були хутори. У вірші «На хуторі» В. Лазарук фіксує усі деталі цього простору, включно із сільськогосподарським реманентом, що забезпечував ведення натурального господарства: «все на місці і річка і ліс / гострих кіс і серпів перетлілих сервіс / і комплект допотопних лопат / і січкаря ручна / і іржавий керат». Зі скрупульозністю та дрібними деталями описано реманент для упряжі коней: «копошаться на ключці в повітці / на гакові в хліві на полупишку в клуні / кілька витертих шлей хомутів батогів / в'язки віжок обротей вужилиць» [4, с. 42]. У цьому ж вірші, послуговуючись дієслівним рядом та особливою ефімістичною мовою, автор із особливою скрупульозністю описує домашнє господарство селянина-поліщука: «спутане стриножене припнуте сите м'ясо / все що хрюкає бекає кувикає мукає кукурикає / все що бігає вибрикує плаває літає / все що яйця несе що на яйцях сидить / що само себе вперто висиджує» [4, с. 42–43]. Поет фіксує важливі атрибути хутора як маркера традиційного поліського світоустрою: «все на місці і річка і ліс / і комплект допотопних лопат / і січкаря ручна / і іржавий керат / на кілку полотняний цідилок пузатий бідон / дід зморщок / тиха пасіка / пуста / багон» [4, с. 43].

Водночас у віршах поета присутнє почуття гіркоти від утрати традиційних основ народного побутового світоустрою, що змальовано в образі безлюдної рідної хати: «Я по трапу... на мить... із ванькира у сіни... / Я на хвилю лише. Я туди і назад... / позбираю гнилиці, сховаю у сіно. / Закочуся у росяний сад. // Постою. Походжу. Непомітний. Ніякий. / Камінець у рога-тці доріг. / На долівку впаду, затремчу, наче якір, / Обіруч охоплю повоєнний поріг» [3, с. 51].

У віршах Лазарука чимало уваги приділено традиційним поліським промислам – мисливству та риборолві. Автору добре знайомими були ці звичні чоловічі поліські заняття, адже він сам був і мисливцем, і рибалкою, який не одну ніч провів у поліських лісах та на водоймах.

Зі знанням справи поет описує мисливство на Поліссі. Як видно з віршів, його цікавить не так процес полювання, як живі враження від природи під час перебування в безпосередній близькості

до неї. Це викликає аналогію до «Мисливських усмішок» Остапа Вишні, що свого часу помітив Я. Мельник [9, с. 76–77]. Дослідник зазначає: «Саме у «мисливських» віршах... бере початок те, що ми називаємо «проблематикою творчості» автора. <...> актуальною є сама потреба і необхідність спілкування сучасної людини з природою, очищення душі на її лоні» [9, с. 77].

У вірші «Ніч на болоті» відтворено момент нічного перебування мисливців на озері, коли особливо тонко сприймаються всі звуки, порухи, стани. Цю природну ідилію порушує мимовільна репліка мисливця, вочевидь, про мисливських собак: «– Ви чули? – усміхнувся в ус Наум. – / Не витримає, горло перекусять, перегризуть. – Поклав рушницю у м'яку траву» [6, с. 64]. Формально цей поетичний твір Лазарука нагадує прозу, що дозволяє поетові максимально наблизити художній текст до природної реальності, передати її розміреність і плинність. Завдяки змальованій атмосфері побутова замальовка перетворюється на священне ритуальне дійство, участь у якому беруть не так люди, як об'єкти природи: озеро, трави, дерева, риба. Мисливці виступають лише спостерігачами цього природного дійства. Складається враження, що вони тут не заради здобичі, а задля того, щоб зафіксувати в пам'яті всі тонкощі цього природного стану.

Схожий підхід бачимо і в вірші «Запрошення на риболовлю»: поет, заохочуючи бажаючих до цієї захоплюючої справи, описує не лише тонкощі рибальства, а передусім принади поліської природи: «У долині пасеться туман / Табуном сивих коней. / Небо міниться. Небо червоне. / Від роси обважнів житній лан. У долині туман». При цьому вказується на зв'язок поезії і рибальства: «Всяк поет – то завзятий рибалка, / Всяк рибалка – душею поет» [4, с. 214–215].

У вірші «Крапля» фокус сприйняття процесу полювання максимально звужується: автор фіксує його основні моменти через враження краплі роси, яка спостерігає за тим, що відбувається навколо: «зовсім нечутно, мов сіно на човнах, пропливли качки», «На невидимих понтонах перевозили туман і стиха розмовляли», «стукали о борт весла і хлюпала сонна вода». Природну ідилію руйнує постріл із рушниці: «Раптом хтось вистрілив... / І тоді сіра крапля розплющила око: / В озері по пояс у тумані стояв мисливець. / Диміла рушниця, / А на тому боці швидко росли дерева. / Поки не вирости» [3, с. 63].

Деталі рибальської справи Віктор Лазарук прописує в циклі «Рибалки»: це і місця риболовлі (плавні, заводи, гать, болото, очерети, корчі,

комиші), і рибальський реманент (кловні, сіті), і номінації рибної флори (шука, мальки, черепашки, короп) [7, с. 34–36]. Описуючи зимову риболовлю, автор звертає увагу на деталі промислу, важливі для цього сезону: «Зашморгнула ополонка / Дих ядушливої шуки, / Задихнулася Оконка, / В рукави замерзлі хука, / Дух із опарі зіпає, / Позіхає сонна риба, / Ловить зябрами, ковтає / Крихти кисню, крихти хліба» [6, с. 73].

Усвідомлюючи господарське значення риболовлі та полювання для поліщуків, поет у своїх віршах зазвичай створює ефект екзистенційної напруги, викликаній недбалістю ставленням людини до природних багатств. У вірші «На посвіт» він змальовує браконьєрський спосіб риболовлі, коли вилов риби відбувається у час активного нересту, що назване «шучим весіллям». Поет наголошує на згубності такої людської діяльності для природи. Тому озеро в цьому вірші благально просить, апелюючи до совісті рибалок: «Не губіте кохання найперше, / Що розквітло на дні у мені» [6, с. 27].

Інший вірш – «Постріл у Глухому Куті» – побудований на звуковому контрасті. Звичний стан лісу, сповненого умиротворення, спокою, передають рядки, засновані на алітераціях: «Глухар, який оглух / Од грому глушини. / І тільки теплий пух / На лапах у сосни». Цей звуковий лад, природну гармонію руйнують мисливські постріли «із двох стволів»: «І постріл, що пропах / Весь порохом сухим, / Сповзає по дубах, / Тримається за дим» [6, с. 62].

Певну роль у відтворенні місцевого побутового колориту виконує й діалектна лексика, якою рясніють вірші В. Лазарука: «мантачать» (у значенні гострять) [6, с. 8], «тупіро» (зараз, тепер) [3, с. 20], «Шипшиння... шипота... шипха...» (назви хвої) [3, с. 59], «сіроч», «капіж», «кляч» (негода) [3, с. 65], «дей» (наче), «звечисто» (завжди) [4, с. 96], «Гендеге» (ось там) [7, с. 176] та ін.

Змальовуючи живу природу, автор не оминає й того факту, що вона була чи не єдиним джерелом прибутку для поліщуків. Недаремно ліс названо «магазином без продавця», «універмагом природи», де є все, «чого душа бажає», – ягоди, горіхи, гриби («Магазин без продавця») [7, с. 38]. З озер, лісів місцеві жителі харчувалися, виготовляли предмети щоденного вжитку, а надлишки збували на базарі. В однойменному вірші, описуючи асортимент товару на місцевому ринку (риба, ягоди, гриби, кошики, віники), автор підкреслює їх місцеве походження («наші») та важливе значення для поліщуків:

«Ні, вже не вмістять кошелі / Багатств поліської землі!» [5, с. 61–62].

З-поміж лісових дарів у Віктора Лазарука найбільше віршів присвячено грибам. За важливістю для поліщуків поет ставить гриби поряд із хлібом (вірш «Хліб») [7, с. 37]. У циклі «Гриби» із ранньої збірки «Музика верховіть» лісові дари набувають оціночних характеристик залежно від їхньої корисності для людини: боровик нагадує пишного князя («На ньому шапка Мономаха»), а бліда поганка через свою непридатність викликає гіркі сльози [5, с. 64–68]. Багатство лісових дарів відтворено також у вірші «Красноголовці»: тут згадано «красне козацтво – Красноголовці», «Коренасті підосичники. / Плечисті силачі». Поет тонко передає емоції грибників, коли «Засинаєш – мерехтить, рябіє, хитається / Грибне видиво-марево... / То зеленичкою, то сиріжкою – / Тепер місяць» [5, с. 59]. Із запахами грибів і свіжоскошеного сіна асоціюється в поета не лише образ рідної землі («Бабками пахне і зеленим сіном! / Таке Полісся, бо пора така!» [4, с. 126]), а й сама поезія («Прорвалася поезія, мов грибна біомаса, / Немов опеньки – зі старого пня!» [7, с. 63]).

Побутове життя поліщуків традиційно супроводжувалося обрядами, календарними і родинними. Обряди мали переважно прикладний характер і були покликані сприяти веденню господарства, забезпеченню добробуту. У поетичній творчості Віктора Лазарука календарна та сімейна обрядовість Полісся представлена у формі авторських алюзій та ремінісценцій на них, у використанні обрядової поетики.

Про колядування як головне обрядове дійство Різдвяних свят ідеться у вірші «Колядники» [4, с. 225]. У вірші «Спогад» змальовано картину зимового вечора, коли колядники на санях вирушали на колядування, зокрема в сусідні села: «Своє смішне колядування / Ми на водохреща везли» [6, с. 69]. Автор фіксує цікаву обрядову деталь: колядування у поліщуків тривало від Різдва до Водохреща. В іншому вірші, «Ласиці» (діал., зх.-поліс.: візерунки, які утворює іній на шибці), поет, персоніфікуючи це природне явище, пов'язує його зі Щедрим вечором, коли, за народними спостереженнями, морози дошкуляли найбільше: «Бігли білі ласиці через щедрий вечір, / у пшеницях пурпурових, / вівсах срібних» [6, с. 70]. Цікаво, що в цих рядках представлено й основні атрибути Різдва та Щедрого вечора – зерно з минулого врожаю, яке було об'єктом пошанування під час цих народних свят.

Серед родинних обрядових практик Віктор Лазарук чи не найчастіше використовує фраг-

менти весільного ритуалу. Так, у вірші «Зелен явору, червоній калині» уже сама назва скеровує читача до весільної атрибутики, де найбільше використовувалися ці рослинні образи-символи [4, с. 51]. Окрім того, у вірші згадано обряди випікання короваю, розплітання коси молодої, дівич-вечір. У вірші «Золоті надвечірки. Рівнодення» весільні атрибути і чини входять у порівняльні та метафоричні структури, тобто виступають засобами художньої виразності та емоційного впливу на читача: «...а коли красні бори, як весільні бояри, / у квітучих вересових киреях, / прошитих золотими шершнями, / на обрії стоять, / раду радять, <...> і бубни гримлять, / і тебе ведуть / під отую церквойку золотую, – / бо тоді ти така хороша і багата» [4, с. 80].

У створенні побутового колориту важливу роль виконують образи місцевих мешканців – чоловіків і жінок, змальовані у віршах поета. Такими є члени його роду (батько, тітка), односельці, мешканці округи: мисливці на качок (Наум у вірші «Ніч на болоті» [3, с. 68], Онисько з циклу «Із озерного дзвона» [3, с. 87], рибалки, дівчата-пастушки («І стрічаєш випадково з сіл / Молодих зарошених пастушок – / До колін підтиканий поділ» [3, с. 85]).

У вірші «Старий мотив» особливого значення набувають імена людей, які складаються у смислові парадигми завдяки фольклорним асоціаціям: «Знову Макар телят жене. / Знову Макар пита мене. / Полотняний Пилип із конопель / Потягається шлунком та все сопе. / Пасе Макар у долині / За ті кпини, що в торбині. / Пасе Макар та й гадає, / Під копою лиха полуднує: / Чи ж я тут телят іще не ганяв? / Чи тут Сидір козами випасав?» [4, с. 36].

Окремими штрихами Віктор Лазарук прописує ментальний портрет поліщука: понад усе він цінує працю та все те, що дають йому для виживання природні джерела – ліс, озеро, земля. На жаль, постійна бездержавність та важкі умови існування не сприяли добробуту місцевих жителів. Тому у вірші «Волинь», розповідаючи про долю поліських сіл із екзотичними назвами (Кукуріки, Пнівне, Красний Бір та ін.), поет прописує й деякі типові соціальні маркери поліщука: його відстороненість від політичних справ («Ніколи було в сенатах засідати»), перевагу важкої фізичної праці («Щоб не наслідили постоломи, / Мусили ходити за волами»), безземелля («Тільки під могили мали латку поля»). Як наслідок – постійні нестатки і горе: «Із Заріччя в Заозер'я, від Забужжя до Замлиння / Йшла Волинь, від горя синя» [6, с. 5]. Звернімо увагу,

що тут Волинь представлена західнополіськими географічними координатами, в межах яких автор переважно й фокусує свою увагу.

Віктор Лазарук стверджує, що, попри нелегкі політичні й соціальні обставини, жителі Полісся не втратили розуміння своєї національної ідентичності, причетності до української історії та культури: «Високий батьку, щедра мати, / Світ постеліте для добра! / Хто може нас переконати, / Що ми не з кореня Дніпра? / Ми, що ростем із дна Полісся, / Мов очерети із води, / Як із народу – рідна пісня, / Мов із багаття – теплий дим?..» («До вечірньої Турії») [6, с. 10].

Висновки. Своїми поетичними творами Віктор Лазарук демонструє художню майстерність у відтворенні «поліського світу», худож-

ньо моделює різні сторони етнографічного буття поліщуків. Змальовуючи традиційні заняття місцевих жителів (косовицю, мисливство, рибальство, збирання грибів), об'єкти живої природи, задіяні в цих процесах, предмети щоденного вжитку, поет удається до деталізації, персоніфікації, звуконаслідування, чим посилює відчуття реальності «поліського тексту». Традиційні заняття, елементи побуту, менталітет поліщуків, їхні взаємини з природою виступають важливими маркерами традиційного поліського світоустрою. Календарні та родинні обряди і ритуали (колядування, весілля) надають побутовим описам більшої святковості, урочистості, уводять їх у контекст обрядово-звичаєвої практики місцевого населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богуславець Л., Голуб І., Шевчук О. Хранитель Знича. *Лазарук В. Твори : у 7 т. Т. VII : Серед поодиноких друзів і щирих недругів / упорядкув., редактув., худож. оформл., макет, коректура і приміт. автора.* Луцьк : Надстир'я, 2010. С. 143–178.
2. Денисюк І. Волинський бард : Лісовик, Водяник і Той, що греблю рве. *Лазарук В. Твори : у 7 т. Т. VII.* Луцьк : Надстир'я, 2010. С. 294–307.
3. Лазарук В. Глаголи землі : поезії. Львів : Каменяр, 1987. 94 с.
4. Лазарук В. Літораль : вірші, поеми. Київ : Рад. письменник, 1990. 236 с.
5. Лазарук В. Музика верховіть : поезії. Київ : Молодь, 1966. 94 с.
6. Лазарук В. Озерний дзвін : поезії. Київ : Молодь, 1982. 88 с.
7. Лазарук В. Отрок Осінь : поезія, публіцистика / худ.: А. Катерного, М. Кумановський, М. Шамрила. Луцьк : Надстир'я, 2005. 488 с.
8. Лис В. Мед і гіркота «Літоралі». *Лазарук В. Твори : у 7 т. Т. VII.* Луцьк : Надстир'я, 2010. С. 116–120.
9. Мельник Я. Тиша озерного дзвону. *Лазарук В. Твори : у 7 т. Т. VII.* Луцьк : Надстир'я, 2010. С. 74–78.
10. Петренко М. Що мучило сумління. *Лазарук В. Твори : у 7 т. Т. VII.* Луцьк : Надстир'я, 2010. С. 141–143.